

Verkondiging 1 september 2019

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Op het preekrooster staan vanochtend twee teksten, een uit Deuteronomium en een uit Lucas. De eerste lezing is een concrete leefregel, een praktisch advies. Bij de woorden van Jezus daarentegen moest ik denken aan een tafelschikking. Wat hebben die twee teksten nu met elkaar te maken? Het duurde bij mij deze week ook even voordat het kwartje viel. Eigenlijk is het bijzonder: je bent als prediker niet alleen bezig met het verstaan van de Schrift, maar je moet ook nog eens proberen te doorgronden wat voor gedachten en associaties de roostermaker had bij deze teksten. Enfin.

Ten eerste: wat staat er nu eigenlijk? Het is u misschien wel opgevallen dat de leefregel uit Deuteronomium eigenlijk uit twee gedeelten bestaan. Het gaat in vers 17 om het eerbiedigen van de rechten van vreemdelingen, wezen en weduwen. Vervolgens wordt de hoorder herinnerd aan de tijd in Egypte. In het tweede gedeelte gaat het over de oogst: over graan, olijven en druiven. Hier is de boodschap om een gedeelte van de opbrengst bewust niet te oogsten. Dat is bestemd voor de vreemdelingen, de wezen en de weduwen. Daarna volgt opnieuw de herinnering aan de tijd in Egypte.

Vreemdelingen, wezen en weduwen. Als u de Bijbel goed kent, dan weet u vast en zeker dat deze groepen altijd in één adem genoemd worden. Het zijn groepen mensen die leven met verdriet, met gemis. De vreemdeling verblijft in een land dat hem vreemd is, maar het is niet zijn thuis. De wees mist zijn ouders, iemand die voor hem zorgt. En de weduwe heeft haar man verloren, daarmee in die tijd ook een stabiel inkomen. Deze mensen hebben het leven in al haar volheid achter zich moeten laten door een kille speling van het

lot. Alle hulp is welkom. En dat vertaalt zich in dit hele praktische voorschrift uit de Wet van Mozes: oogst slordig, zodat er ook nog wat achter blijft voor de mensen die het hard nodig hebben.

Vanuit dit kader krijgen de woorden van Jezus betekenis. Laten wij wel wezen: zonder context kan je de indruk krijgen dat Jezus het hier heeft over de fijnere regels van de etiquette. Maar het is geen aflevering van “Hoe heurt het eigenlijk?” Jezus heeft zijn gehoor iets te zeggen. De clue zit hem in vers 13, helemaal aan het einde: *“Wanneer u mensen ontvangt, nodig dan armen, kreupelen, verlamden en blinden uit.”* Dat zijn niet noodzakelijkerwijs ook vreemdelingen, wezen of weduwen, maar er zijn duidelijk overeenkomsten. Het gaat ook hier om mensen die afhankelijk zijn geworden van anderen. Zij hebben ook een stuk van hun autonomie in moeten leveren.

Deze beide lezingen brengen tot uitdrukking dat er ongelijkheid is in deze wereld. Een deel van de mensen is afhankelijk van de anderen. Zo is het altijd geweest en zo zal het ook blijven totdat Jezus terug keert naar de aarde. Dat is de harde realiteit. En dat weet wij best, vanuit de Schrift horen wij als Gemeente van Christus daar keer op keer over. Alleen, er komt vaak zo weinig van terecht bij het in de praktijk brengen.

Nu zullen de optimisten onder ons zeggen dat heel veel zorg voor de ander centraal geregeld wordt. Dat is waar, ik ga dat niet ontkennen. Veel zorgtaken waarvoor je een eeuw geleden nog was aangewezen op de Kerk is overgenomen door de overheid. Voor de zieken en ouderen van dage wordt gezorgd. En iedereen draagt daar linksom of rechtsom aan bij via de belastingen, sociale premies of de zorgverzekering. Afgelopen week las ik in de voorbereiding op deze

dienst een commentaar dat ons sociale vangnet ziet als een invulling dit gebod uit Deuteronomium. Er wordt namelijk voor elkaar gezorgd.

Ik vind deze uitleg toch wat te braaf, te rooskleurig. Want weet u wat het is? Samen de schouders eronder zetten, dat is natuurlijk een goed streven. Maar het gaat vaak niet van harte. Het afdragen van belastingen en premies is een verplichting. Op loon wordt op voorhand een gedeelte ingehouden. Dat is geld dat jij nooit in handen hebt gehad, dus hoezo is dat weggeven uit jouw bezit? En wat die zorgverzekering betreft, die is verplicht voor elke volwassene. Ik denk dat hier vanochtend mensen aanwezig zijn die met gemopper dat bedrag afdragen. Het is in ieder geval niet mij favoriete bezigheid.

Ik ben van mening dat ons sociale stelsel geen invulling van het gebod uit Deuteronomium is. Wij dragen bij of wij nu willen of niet, terwijl het voor elke Jood een bewuste keuze is. Het graan ligt voor het oprapen, je kan de rijpe vluchten plukken en toch grijpt de landbouwer deze kans niet aan. Dat is een levenshouding. Wie handelt naar deze leefregel, die ziet bewust af van een deel van het overvloedige zodat de armen, de vreemdelingen, de kreupelen, de wezen, de blinden en de weduwen ervan kunnen leven.

Dit is de radicaliteit waartoe de Schrift ons oproept. Dat is beschaafd handelen. Want wat is nu eigenlijk *beschaving*? Gaat dat over waartoe wij met elkaar technisch in staat zijn? Of baseren wij ons begrip van beschaving op basis van de omgang met de zwakkeren in de maatschappij of in de kerk? Hoe gastvrij zijn wij daar eigenlijk in?

Laat ik dat illustreren aan de hand van een voorbeeld van dichtbij huis. Een paar geleden was er veel te doen over de verdeling van vluchtelingen over Nederland, kunt u zich dat nog herinneren? Er waren toen plannen om een asielzoekerscentrum in te richten in mijn

woonplaats. Plannen, want er stond nog niets vast. De idee was om ongeveer 600 mensen over een aantal locaties binnen de gemeentegrenzen op te vangen. Uiteindelijk is dit AZC er niet gekomen vanwege massale protesten. Zo had iemand een petitie online gezet waar men zich tegen dit plan kon uitspreken. In twee of drie dagen tijd was deze 3.000 keer ondertekend. Alles volledig anoniem natuurlijk, want dat doe je als je lef hebt. Een informatieavond van de gemeente werd afgelast omdat er signalen waren binnen gekomen dat het op ongeregelheden zou uitlopen. Verder werden er op het beoogde terrein op een zondagochtend twee dode varkens gevonden. Pure intimidatie.

Vanuit een gelovig vertrekpunt ga je volgens mij zo niet met mensen om. Ik kan er nog steeds kwaad om worden als ik er aan terug denk. En weet u wat mij nu het meeste dwars zit? Ik woon in een dorp waar zes kerken staan. Zes kerkelijke gemeenten, waarvan drie binnen de PKN. Ik realiseer mij dat die onderbuikgevoelens – die angst, die afkeer – ook leeft bij de gemeenteleden. En zo werd er vanuit de kerken geen vuist gemaakt tegen dit gedrag. Geen enkele predikant sprak openlijk zijn stem uit voor de komst van dit AZC. Als dorpsgemeenschap hebben wij bijzonder weinig van de leefregels uit de Bijbel begrepen. God wilde tot onze harten spreken, Hij gaf ons de kans om naastenliefde in de praktijk te brengen en wij deden alsof wij Oost-Indische doof waren.

Diep in ons zit er weerstand om wat voor een ander over te hebben. Wij denken vaak dat het allemaal wel goed geregeld is met de zorg voor de vreemdeling of de zwakkere. Maar dan nog vallen er te veel mensen tussen wal en schip. Wie neemt verantwoordelijkheid voor hen? Wie ziet hen staan? Schuiven wij die verantwoordelijkheid niet te gemakkelijk af op de ander? Of op de instanties?

Ik keer terug naar de Bijbel. De teksten die wij met elkaar gelezen hebben houden ons een spiegel voor. In Deuteronomium staat na beide leefregels dat ene zinnetje: “Bedenk dat u zelf slaaf bent geweest in Egypte.” Die woorden worden honderden keren aangehaald in het Oude Testament. Zo worden de Joden eraan herinnerd dat *zij* ooit vreemdeling waren, dat *zij* ooit met de nek werden aangekeken. Daarom hebben zij zo veel oog voor de verdrukten in de maatschappij, zo veel ontferming. Het is hen overkomen.

Het valt alles samen in een uitspraak uit de vroegchristelijke traditie van de Kerkvaders: “Het is makkelijk om te oordelen over de ander. Maar: in de ogen van de ander ben jij de ander.” Ik ben de ander. Wat de ander is overkomen, dat kan ook mij overkomen.

Daarom houden de woorden van Jezus ons een ander beeld voor. Als je gaat inzien dat de ander niet zoveel anders is dan jijzelf bent, dan kan jij je voor hem of haar openstellen. Dan ga je de ander behandelen zoals je zelf behandeld zou willen worden. Dat is gastvrijheid, dat is een teken van *beschaving*. God ziet het en – ik citeer de woorden van Jezus – “*u zult ervoor beloont worden bij de opstanding van de rechtvaardigen.*”

Deze woorden herinneren ons aan een passage uit het Matteüs-evangelie, uit hoofdstuk 25. Jezus spreekt daar over het oordeel. Hij zal ons als de Mensenzoon oordelen naar onze daden. De maatstaf is de zorg voor de ander. Wie iemand met honger te eten geeft, het is alsof hij Jezus gevoed heeft. Wie een vreemdeling onderdak verleent, die heeft de Heer onderdak gegeven. In de lezing uit Lukas stond dat cryptische zinnetje: “Wie zich vernederd zal verhoogt worden.” Nu krijgt het betekenis, nu weet u wat Jezus ermee bedoeld heeft: zorg voor de zwakkeren en het Koninkrijk van God is voor jou.

Maar het omgekeerde is ook waar: heb je bewust geen verantwoordelijkheid genomen naar de ander, dan neemt God jou dat kwalijk. En het moet ook nog eens uit een oprecht hart komen. God heeft het heus wel door als je het doet voor een plekje in de hemel *of* als je het enkel doet om de schone schijn op te houden. Ik kan het niet voldoende benadrukken: God heeft een hart voor vreemdelingen, weduwen en wezen. En als het er echt op aankomt, dan gaat Hij aan de kant staan van de mensen die Hem het meest hard nodig hebben.

U en ik dragen verantwoordelijkheid omdat wij volgelingen van een God die ons dat zo leert te doen. En opnieuw zeg ik: het ziet niet in onszelf. Laten wij ons daarom richten op Christus' voorbeeld. Hij heeft ons door Zijn handelen laten zien wat naastenliefde betekent. Hij schenkt ons in Zijn verkondiging praktische voorbeelden. Hij heeft ervoor geleden en is omwille van dit Goede Nieuws gestorven. Daar werd Hij vernederd. Daar werd Hij verhoogd door de Vader en opgewekt uit de dood.

Ons wordt voorgehouden om volgelingen van Christus te zijn. Dat horen we week in, week uit, maar we doen het niet. Maar de gehoorzaamheid die Hij liet ziet zit niet van nature in ons. Het is de Heilige Geest in ons die ons aanspoort om deze weg te volgen, elke dag weer. Bent u zich bewust dat dit verlangen tot uiting komt in een van de liederen die wij met elkaar gezongen hebben?

Zoeken naar brood lijden zij honger,

Zoekend naar water lijden zij dorst.

Maak ons uw brood, breek ons voor allen,

U bent de vredevorst.

Zoekend naar troost zijn velen dakloos,

Zoekend naar warmte zijn velen koud.

Maak ons een huis van levende stenen,

Schuilplaats door U gebouwd.

Met zoveel gaven aan ons gegeven,

Voor zoveel leed, zoveel gemis.

Maak ons uw dienaars, leer ons te delen,

Totdat uw rijk hier is.

Ik vertrouw er op dat de Schrift niet tot dovenmansoren gericht is. Het gaf mij veel vertrouwen toen ik vanuit de zondagsbrief vernam dat er vanmiddag een wake is bij het detentiecentrum. Een uiting van geweldloos verzet tegen een praktijk die het overgrote deel van de Nederlanders als rechtvaardig bestempeld. En het deed mij deugd dat er een kaars ontstoken is ter bewustwording van het vluchtelingenprobleem. Een wake, een kaars en dan uitgerekend deze Schriftlezingen. Het kan geen toeval zijn. Ik kan er alleen maar de verborgen aanwezigheid van God zelf in herkennen. Koester dat met elkaar en bidt er vurig voor dat God door u heen kan handelen. Houdt niet voor jezelf, maar breng het in de praktijk en geef het door aan anderen. Al helemaal wanneer iemand weer eens loopt te foeteren op asielzoekers.

Lof aan de Vader, aan de Zoon en aan de Geest. Amen.